

**ХУДОЖНІЙ ПОТЕНЦІАЛ СТОРІТЕЛІНГА
ЯК ІНСТРУМЕНТА ТЕРАПЕВТИЧНОГО ВПЛИВУ
(НА МАТЕРІАЛІ G.W. BURNS "101 HEALING STORIES FOR KIDS
AND TEENS. USING METAPHORS IN THERAPY")**

Багацька О. В., Дворянова А. О.
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-456-6-16>

ВСТУП

Об'єктом сучасних наукових розвідок у царині терапевтичного дискурсу є мовні акти, що конструюють терапевтичні сесії¹, слово як засіб діагностики та допомоги^{2,3}, фактори, що сприяють успішній психотерапевтичній роботі^{4,5,6}, характеристики терапевтичного дискурсу^{7,8,9}, його структура¹⁰, тощо. Проте будь-яку розмову, спрямовану на певний трансформаційний вплив, неможливо

¹ Labov W., Fanshel D. *Therapeutic Discourse. Psychotherapy as Conversation*. Academic press, Inc., 1977, 389 p.

² Калмиков Г. Дискурсивний вплив як спосіб реалізації професійно-мовленевої діяльності психолога. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2017. Т. 4, № 1. С. 86–99.

³ Калмиков Г. Дискурсивні практики як компоненти професійно-мовленевої діяльності психологів. *Психолінгвістика*. 2016. Т. 20, № 1. С. 98–111.

⁴ Priest, A., Hollins Martin, C.J., Charleson, S.B. Exploring clients' responses to changing pronoun use from second person (you) to first person (I) during therapy: a constructivist qualitative approach. *Counselling and Psychotherapy Research*. 2016. Т. 16, № 3. P. 183–192. DOI:10.1002/capr.12065

⁵ Qiu H. & Tay D. A Mixed-Method Comparison of Therapist and Client Language across Four Therapeutic Approaches. *Journal of Constructivist Psychology*. 2022. P. 1–24. DOI: 10.1080/10720537.2021.2021570

⁶ Ryu J., Katz M., Mayberg H., McLaughlin C., Heisig S., Gu X. A Natural Language Processing Approach Reveals Interpretable Linguistic Features of Therapeutic Alliance in Psychotherapy. *SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=4276250> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4276250>.

⁷ Качмар О. Основні принципи аналізу психотерапевтичного дискурсу: мовний аспект. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2018. Т. 21, № 1. С. 50–57.

⁸ Burns G. W. *101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy*. John Wiley & Sons, Inc. 2005. 295 p.

⁹ Hook D. Therapeutic discourse, co-construction, interpellation, role-induction: psychotherapy as iatrogenic treatment modality? *International journal of psychotherapy*. 2001. Т. 6, № 1. P. 47–66.

¹⁰ Weiste E., Peräkylä A. Therapeutic Discourse. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. 2015. P. 1–10. URL: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/41972f7f-9783-4fd6-9d87-3cc66e212418/content>

змоделювати не вдаючись до лінгвістичних засобів вираження емоційності, які мотивують як терапевтів, так і клієнтів на творення експресивних порівнянь, метафор, епітетів, іншими словами – художньої образності терапевтичних історій.

Терапевтичні історії – це особливий вид оповідань, які використовують у психології для розв’язання різних проблем та завдань. Вони можуть бути ефективним інструментом для роботи з дітьми, підлітками та дорослими, у першу чергу, завдяки наявності такого елемента як метафора.

Однак, у вітчизняній лінгвістиці тема терапевтичного дискурсу та моделювання його художнього простору є недостатньо висвітленою. Часто терапевтичний дискурс розглядається як підвид медичного, а стилістичні засоби та терапевтичні історії у ньому рідко стають предметом власне лінгвістичних досліджень.

Матеріал дослідження нашої наукової розвідки становлять відібрані фрагменти терапевтичних сесій, представлених С. Мадіган, Д. Бауер, Дж. Бек, Л. Врум, С. Роджерс і роботою Дж. Бернса “101 healing stories for kids and teens. Using metaphors in therapy”, що налічує 101 терапевтичну історію на різну проблематику.

1. Поняття терапевтичного дискурсу та підходи до його трактування

Психотерапевтична діяльність – міждисциплінарна за своєю суттю, і лінгвістична складова відіграє неабияку роль у досягненні позитивного результату. У. Лабов та Д. Фаншел наголошують на тому, що більшість учених фокусуються на дослідженні діагностичного аспекту терапевтичних розмов або ж безпосередньо на результатах, проте недостатньо робіт приділяють увагу саме тому, що відбувається під час сеансів у психолога або психотерапевта. На думку вчених, фахівець має вміти розпізнавати мовні акти, моделі, аналізувати їх із когнітивної та соціо-лінгвістичної точок зору, а також формалізувати структури, що керують використанням мови та продукуванням мовних форм¹¹.

Слово може як лікувати, так і бути засобом діагностики, а, отже, доцільно розглядати психотерапевтичну консультацію як окремий мовний дискурс, що має певну структуру, складники та учасників. Крім того, як зазначає Г. Калмиков, професія терапевта має переважно вербально-комунікативний характер, де мова виступає інструментом

¹¹ Labov W., Fanshel D. Therapeutic Discourse. Psychotherapy as Conversation. Academic press, Inc., 1977. P. 3.

психологічної практики, а мовлення є засобом реалізації професійної вербальної діяльності¹².

Термін “дискурс” має широкий спектр значень і охоплює різні типи комунікації, форми мовлення, вияви правил спілкування та мовних стратегій. Дискурс відображає етнокультурні, культурно-історичні особливості комунікації, а також соціальні характеристики учасників цього процесу. Поняття дискурсу пов’язують із типами мовлення, різновидами функціональних стилів, предметів окремих наук та жанрами художньої літератури. У нашому дослідженні ми розглядаємо терапевтичний дискурс як реалізацію прагматичних намірів лікаря за допомогою лінгвістичних засобів. Терапевтичний дискурс поділяємо на дві категорії: усний (розмова терапевта і пацієнта) і письмовий (транскрибування аудіо або відеозаписів сеансів). Загалом, терапевтичну комунікацію пов’язують із інституційним дискурсом, адже вона відбувається в межах чинних у суспільстві інститутів, правил та норм, що обумовлюють їх функціонування.

Одразу зазначимо, що ми будемо використовувати різні терміни на позначення учасників терапевтичної комунікації, а саме: «*терапевт*», «*психолог*», «*психотерапевт*», «*лікар*», «*фахівець*», адже нашою метою є проаналізувати терапевтичний дискурс як такий, не фокусуючись на підходах або напрямках психології/психотерапії. Проте ми усвідомлюємо, що хоча й можливе отождоження понять «*пацієнт*» і «*клієнт*», сьогодні більшість сучасних терапевтів використовують останній термін. Цей зсув уособлює значне переосмислення терапевтичної ситуації: не як обмеженої медичної моделі, а такої, що орієнтована на рівноправні стосунки співпраці, в яких один учасник має більше компетенцій, але інший також рахується за активного співрозмовника.

М. Ліхі вважає дискурс між клієнтом та терапевтом визначальним елементом робочої співпраці, що наближає до процесу зцілення або відновлення від певних занепокоєнь, ментальних травм. Згідно з авторкою, аналіз терапевтичного дискурсу надає можливість спеціалісту дослідити, як конструюються буденні клінічні зустрічі, краще усвідомити особистий стиль дискурсу і, зрештою, взяти до уваги як розмовні практики формують та впливають на терапевтичні ролі й ідентичності під час фахової допомоги¹³. Отже, мовленнєвий вплив у професійній комунікації психотерапевта є невід’ємною

¹² Калмиков Г. Дискурсивний вплив як спосіб реалізації професійно-мовленнєвої діяльності психолога. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2017. Т. 4, № 1. С. 89.

¹³ Leahy M. M. *Therapy Talk: Analyzing Therapeutic Discourse*. Language Speech and Hearing Services in Schools. 2004. Т. 35. Р. 71. DOI: 10.1044/0161-1461(2004/008).

складовою і охоплює «вербальні втручання», здійснювані психологами-консультантами і психотерапевтами, які направлені на розуміння та спостереження за проблемами, що виникають у клієнтів¹⁴.

О. Качмар наполягає на тому, що процес комунікації може бути розглянутий як дискурс у певному соціально-психологічному контексті. Співвідношення когнітивних та комунікативних аспектів дискурсу виявляється у використанні дискурсивних стратегій. Стратегію дискурсу авторка визначає як мовний намір співрозмовника, який ґрунтується на загальноприйнятих моделях комунікативної поведінки. У межах певних терапевтичних напрямів та підходів використовують особливі способи вираження мовного акту, власний професійний словник, певні метафори, прийнятні норми впливу, імпліцитні уявлення тощо¹⁵.

Дискурс охоплює як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні компоненти, і функціонує в комунікації. Мовні явища мають розглядатися з точки зору двох важливих аспектів: когніції і комунікації. Г. Калмиков зазначає, що терапевтичну співпрацю можна вважати дискурсом, адже вона тісно пов'язана з мовленнєво-мисленнєвою діяльністю, що вербалізується на сеансі у психолога чи психотерапевта. Науковець представляє терапевтичний дискурс у двох вимірах: безпосередній перебіг розмови, що представлений зовнішньо мовленнєвими діями, а також внутрішнє мовлення, яке важливе для продукування зовнішніх смислів. Таке попереднє смислове програмування і семантичне структурування у внутрішньому мовленні можна віднести до перед-дискурсу¹⁶. Іншими словами, внутрішнє мовлення або автокомунікація є виявом мисленнєвої діяльності спеціаліста, під час якої він аналізує отриману інформацію від пацієнта. Успішне поєднання терапевтичного дискурсу та його перед-дискурсу можливе за умови вдало обраних форм комунікативної взаємодії. Як зазначають вітчизняні лінгвісти, результат безпосередньо пов'язаний із такими поняттями, як мовні стратегії і тактики та способи їхньої мовної реалізації. До того ж, екстралінгвістичні фактори, зумовлені соціальними, культурними, психологічними та іншими чинниками, також значною мірою визначають терапевтичний дискурс¹⁷.

¹⁴ Калмиков Г. Дискурсивні практики як компоненти професійно-мовленнєвої діяльності психологів. *Психолінгвістика*. 2016. Т. 20, № 1. С. 99.

¹⁵ Качмар О. Основні принципи аналізу психотерапевтичного дискурсу: мовний аспект. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2018. Т. 21, № 1. С. 52.

¹⁶ Калмиков Г. Дискурсивні практики як компоненти професійно-мовленнєвої діяльності психологів. *Психолінгвістика*. 2016. Т. 20, № 1. С. 100.

¹⁷ Там само. С. 101.

Терапевтична комунікація вперше була виділена як різновид медичного дискурсу. У цьому аспекті О. Качмар зазначає, що поняття «лікування розмовою» часто використовують для позначення психологічних методів впливу, заснованих на розмові¹⁸. У своїй статті авторка посилається на праці Н. Каліни, яка визначає деякі психотерапевтичні напрями дискурсивними практиками. Поняття «дискурсивні практики», яке вперше було запроваджено М. Фуко, належить до спілкування, що здійснюється з метою виконання конкретних професійних функцій¹⁹. Н. Каліна потрактовує дискурсивні практики, як специфічну форму використання мови для створення мовних засобів, що передбачають зміну концепції (моделі) навколишньої дійсності та трансформацію особистісної системи смислів суб'єкта²⁰.

Для успішної професійної комунікації психотерапевта, психоконсультанта та інших фахівців у сфері практичної психології ключовим є володіння дискурсивними практиками. Дискурсивні практики передбачають використання технологій вербального впливу, що допомагають знаходити відповідні слова та правильно формулювати думки, з метою допомогти клієнтам досягти бажаних змін у свідомості, поведінці, почуттях, емоційних станах і подолати психічні проблеми²¹.

У цьому контексті, ми погоджуємося з Е. Віст та А. Перакіла, які визначають терапевтичний дискурс як розмовну взаємодію між психологом і пацієнтом, спрямовану на покращення психічного здоров'я клієнта²².

За своєю суттю, дискурс не лише створює картину світу та речей, процесів навколо, а також визначає конституційні риси суб'єктів, які в ньому перебувають. Таким чином, до попереднього визначення можна додати обґрунтування запропоноване І. Паркер, який уточнює, що терапевтичний дискурс – це сукупність значень, пов'язаних із тим, як люди повинні почуватися і що повинні говорити, щоб сприйматися іншими психічно здоровими, або принаймні тими, кого можна назвати свідомими щодо їх психічного нездоров'я²³.

¹⁸ Качмар О. Психотерапевтичний дискурс: визначення, конститутивні ознаки та принципи аналізу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 133.

¹⁹ Каліна Н. Психотерапія. Київ: Академвидав, 2010. С. 99.

²⁰ Качмар О. Психотерапевтичний дискурс: визначення, конститутивні ознаки та принципи аналізу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 134.

²¹ Калмиков Г. Дискурсивні практики як компоненти професійно-мовленнєвої діяльності психологів. *Психолінгвістика*. 2016. Т. 20, № 1. С. 101.

²² Weiste E., Peräkylä A. Therapeutic Discourse. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. 2015. P. 1. URL: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/41972f7f-9783-4fd6-9d87-3cc66e212418/content>

²³ Parker I. Deconstructing Therapeutic Discourse: identity and interiority. *Psicologia Política*. 2017. Т. 17, № 40. P. 445.

Лінгвісти, які досліджували психотерапевтичний дискурс, відштовхувалися від особливої мовної поведінки психотерапевтичного сеансу, щоб зрозуміти:

- взаємозв'язок між організацією психіки та організацією граматики (М. Едельсон, Дж. Лакофф);
- структуру розмови (У. Лабов, Д. Фаншел);
- роль непрямой мови в терапевтичному дискурсі, в діагностиці та в інших особливих обставинах терапевтичних стосунків (К. Ферара);
- взаємозв'язок між мовою формою, терапевтичним втручанням і владою (Дж. Лакофф, К. Коун)²⁴.

Для вивчення цих питань лінгвісти використовують теорії прагматики та соціолінгвістики, розроблені протягом останнього півстоліття філософами мови та соціолінгвістами, наприклад, Дж. Остін щодо зв'язку між мовою та дією (*“performativity”*) і відношення між наміром мовця та розумінням слухача (*“illocutionary force”*); Х. Грайс щодо взаємозв'язку прямого та непрямого висловлювання (*“conversational implicature”*); П. Браун та С. Левінсон щодо міжкультурних форм і розуміння ввічливості (*“face” and “face-threatening acts”*)²⁵.

Серед вітчизняних науковців, Н. Каліна обґрунтувала лінгвістичну парадигму терапевтичної практики та визначила основну мету такого типу комунікації як цілеспрямовану зміну системи цінностей та системи особистісних смислів, що закорінені в індивідуальному досвіді пацієнта. На її думку, терапевт будує єдиний семіотичний і ментальний простір з пацієнтом²⁶.

Відповідний ментальний простір створює певний контекст. Зокрема, М. Ліхі зазначає, що існує припущення, згідно з яким висловлювання можна розглядати відповідно до їх послідовної організації. Тобто основними одиницями аналізу мають вважатися саме низки висловлювань двох учасників, а не окремі репліки, як такі. Частина розмови вибудовується у певному контексті і можуть бути проінтерпретовані тільки з посиланням на найближчий контекст. Водночас, вони творять цей контекст, оскільки кожна репліка створює підґрунтя для наступної²⁷.

²⁴ Wolfram W. Therapeutic Discourse/Therapeutischer Diskurs. *Sociolinguistics*. P. 2531–2536. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=LMZm0w0k1c4C&pg=PA2531&lpg=PA2531&dq=Therapeutic+Discourse/Therapeutischer+Diskurs.+Sociolinguistics&source>

²⁵ Ibid. P. 2531.

²⁶ Качмар О. Психотерапевтичний дискурс: визначення, конститутивні ознаки та принципи аналізу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 134.

²⁷ Leahy M. M. Therapy Talk: Analyzing Therapeutic Discourse. *Language Speech and Hearing Services in Schools*. 2004. Т. 35. P. 73. DOI: 10.1044/0161-1461(2004/008).

Варто зауважити, розмова – це не просто послідовність висловлювань, а скоріше складна матриця взаємодій між висловлюваннями та діями, які пов'язані складною мережею розумінь і реакцій. Дії та висловлювання часто взаємопов'язані і утворюють послідовні ланцюги взаємодій. Розмова розглядається багатьма науковцями як форма активної взаємодії²⁸.

До загальних принципів моделювання такої розмови або терапевтичної бесіди зараховують наступні:

1. **іманентні посилення:** незалежно від теми розмови або її сприйняття учасниками, люди завжди включають в неї аспекти про себе, один одного та відносини у контексті спілкування;

2. **детермінізм:** кожний комунікативний акт визначається культурними факторами і не має випадкового або невизначеного контексту;

3. **повторення:** кожна людина схильна розповідати знову й знову про те, як вона себе бачить, які у неї наявні культурні коди, що їй подобається або ні, а отже, діагностично важливі шаблони комунікації проявляються неодноразово;

4. **контраст і робочий принцип розумних альтернатив:** неможливо розібрати сигнал без визнання того, що він не представляє, а також того, що він насправді означає;

5. **відносність сигналу та шуму:** ми одночасно спілкуємося за допомогою різних каналів, іноді можемо зосередити увагу на одному каналі, і поки цей фокус зберігається, інформація, що транслюється іншими каналами, оцінюється як непотрібний шум чи перешкода;

6. **підсилення наповнення** або явище переддетермінації: один спостерігач ідентифікує гнів у викладі пацієнта, тоді як інші – каюття, депресію або самозаглибленість, що варто потрактовувати як те, що справжні сигнали можуть відображати всі ці припущення в певному змінюваному балансі;

7. **врегулювання:** взаємодія між людьми завжди супроводжується постійним переосмисленням комунікативних норм – спілкування та навчання спілкуватися завжди взаємодіють та доповнюють одне одного;

8. **пріоритет взаємодії:** людина, спостерігаючи за своєю власною комунікативною поведінкою через зворотний зв'язок, усвідомлює свої дії та емоції, а також те, які вибори відповідей вона робить;

9. **небезпеки мікроскопії:** важливі властивості речей і подій можуть змінюватися при зміні масштабу, оскільки довгий часовий

²⁸ Labov W., Fanshel D. Therapeutic Discourse. Psychotherapy as Conversation. Academic press, Inc., 1977. P.31.

фокус на одній події може спричинити переоцінку її значущості в порівнянні з її вихідною тривалістю та реальним контекстом²⁹.

Загалом, із конструкціоністської точки зору терапія концептуалізується як семантичний процес перетворення значень, де терапевтичний результат вважається формуванням змін у способах, якими клієнти описують свою складну ситуацію³⁰.

Як наслідок, зважаючи на все вищезазначене, зміни в терапії пов'язані з покращенням здатності клієнтів гнучко адаптуватися до ширшого спектра дискурсів, формувати складніші погляди та приймати інші точки зору, що відповідає останнім уявленням про самопізнання як про гнучку, динамічну, рефлексивну та поліфонічну категорію.

Отже, ми визначаємо терапевтичний дискурс як розмовну взаємодію між терапевтом і клієнтом, обмежену певними правилами, яка дозволяє досягти прагматичних цілей терапії, а саме – покращення психічного стану останнього та зміни підходу до опису проблем, завдяки лінгвістичним засобам. Важливим фактором є вмiле поєднання терапевтичного дискурсу з його переддискурсом, що можливе завдяки вибору відповідних комунікативних стратегій та тактик. Вітчизняні лінгвісти вказують на зв'язок успішних результатів із використанням мовних стратегій та їхньої реалізації. Крім того, зовнішньомовні фактори, такі як соціальні, культурні та психологічні чинники, також значною мірою впливають на розгортання терапевтичного дискурсу.

2. Характеристика терапевтичного дискурсу та принципи його аналізу

О. Качмар визначає такі конституційні ознаки психотерапевтичного дискурсу:

1) зміст – діалог терапевта і клієнта, який розповідає про свої проблеми;

2) учасники – терапевт і клієнт; можлива присутність терапевта-помічника;

3) хронотоп – особливий простір, де клієнт може пережити нові емоції та опанувати нові способи відчуття, мислення, діяльності³¹.

Д. Хук пропонує більш розгорнуту характеристику терапевтичного дискурсу, що охоплює комплекс елементів.

²⁹ Labov W., Fanshel D. *Therapeutic Discourse. Psychotherapy as Conversation*. Academic press, Inc., 1977, P. 21–22.

³⁰ Avidi E., Georgaca E. *Discourse analysis and psychotherapy: A critical review. European Journal of Psychotherapy and Counselling*. 2017. Т. 9, № 2. P. 160.

³¹ Качмар О. Психотерапевтичний дискурс: визначення, конститутивні ознаки та принципи аналізу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 133–134.

1. Терапевтичне слухання.

Фахівці у галузі психології залучені в особливий вид активного слухання, що має на меті фільтрування та ієрархізацію отриманої інформації за категоріями з різним ступенем значущості. Терапевтичне слухання часто виконує функцію аудитивної інспекції, засобу спостереження, оцінки, контролю, спрямованого на розкриття пацієнта.

2. Заохочення клієнта до розкриття, або екстерналізація підсвідомого.

Клієнти часто з острахом ставляться до того, щоб відкритися спеціалісту, оскільки їм може здаватися, що їх почуття, стани, поведінка, звички, бажання будуть сприйняті як неправильні, неприпустимі, такі, що мають відхилення від норми. Задля того, щоб допомогти клієнту, психотерапевти застосовують різні техніки, які дозволяють продемонструвати зацікавленість, увагу та транслювати відчуття присутності. Прийняття, заохочення й підтримка створюють атмосферу співпраці та довіри, що, в свою чергу, дозволяє клієнту говорити на досить особисті теми без страху бути оцінюваним.

3. Терапевтична розповідь.

За своєю суттю терапевтична розповідь – це персональна історія, особистий наратив, у якому пацієнт одночасно автор і головний герой, що сприяє саморефлексії без прямого втручання терапевта.

4. Імітація ролі терапевта, або розвиток «автотерапевтичного» наративу у пацієнтів.

Етап, на якому клієнт удається до самоаналізу з фразами на кшталт: *“My problem lies in the fact that...”, “I would like to analyse this problem deeper”, “I think that the reason is...”*. Така зміна фокуса наративу, локусу уваги та відповідальності зазвичай свідчить про прогрес терапії, оскільки пацієнт починає виконувати стимулювальну, дослідницьку та пізнавальну функції терапії.

5. Спільна побудова терапевтичних тлумачень, інтерпретація значень та емоцій.

Фахівець не просто самостійно конструює значення, а уповноважує клієнта також брати активну участь в інтерпретації сказаного за допомогою своїх запитань, уточнень.

6. Рольова субординація.

Терапевт має сприймати співрозмовників як пацієнтів, що унеможлиблює будь-які зв'язки з ними поза контекстом відносин клієнт-терапевт³².

³² Hook D. Therapeutic discourse, co-construction, interpellation, role-induction: psychotherapy as iatrogenic treatment modality? *International journal of psychotherapy*. 2001. Т. 6, № 1. Р. 50–63.

Організованість терапевтичного дискурсу досягається завдяки високому рівню дотримання учасниками певних ролей, що може бути проілюстровано за допомогою використання домінантної структури обміну, яка полягає у тому, що терапевт ініціює розмову, клієнт реагує відповідним чином, далі – відповідь доповнюється коментарем від терапевта. Ця тритактна послідовність подій – запит-відповідь-оцінка (ЗВО) – поширена в різних видах інституційного дискурсу³³.

Попри високий рівень формальності, терапевтична співпраця, якість відносин, що ґрунтується на спільній довірі, є визначальним складником успішних результатів лікування, у тому числі залученості пацієнта, утримання ефекту та кінцевого поліпшення симптомів. Дж. Рю стверджує, що мовлення може стати показником для визначення рівня співпраці пацієнта та терапевта. Вчені дослідили особливості використання займенника “I”, вставних слів, вигуків та слів паразитів під час терапевтичних сесій за допомогою тактики “natural language processing”. Було виявлено, що використання психотерапевтом займенника “I” негативно впливає на стосунки двох сторін, адже це може свідчити про неадекватну реакцію на емоційні потреби пацієнта. Тоді ж як використання пацієнтом часток, вигуків, вставних слів, слів паразитів позитивно асоціюються із співпрацею, оскільки це є ознакою комфортної розмови³⁴.

У свою чергу, А. Пріст зазначає, що використання пацієнтами займенника “I” має низку переваг. Виявляється, це може допомогти клієнтам стати більш свідомими, припинити дистанціювання від своїх проблем. Для багатьох використання займенника “I” може бути справжнім викликом через емоційну складову, проте це у перспективі дозволяє поглянути на ситуації з іншого ракурсу. Така усвідомленість стимулює пацієнтів взяти відповідальність за свої емоції³⁵.

Загалом, під час сеансу терапевти радше схильні організовувати своє мовлення логічно, формально та впевнено. Їх висловлювання переважно орієнтовані на клієнта, і емоційний тон в них, як правило, є нейтральним або позитивним. Натомість клієнти вдаються до неформального мовлення та обирають розповідний стиль, особливо коли висловлюють негативні емоції.

³³ Leahy M. M. *Therapy Talk: Analyzing Therapeutic Discourse*. Language Speech and Hearing Services in Schools. 2004. Т. 35. Р. 72. DOI: 10.1044/0161-1461(2004/008).

³⁴ Ryu J., Katz M., Mayberg H., McLaughlin C., Heisig S., Gu X. A Natural Language Processing Approach Reveals Interpretable Linguistic Features of Therapeutic Alliance in Psychotherapy. *SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=4276250> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4276250>.

³⁵ Priest, A., Hollins Martin, C.J., Charleson, S.B. Exploring clients' responses to changing pronoun use from second person (you) to first person (I) during therapy: a constructivist qualitative approach. *Counselling and Psychotherapy Research*. 2016. Т. 16, № 3. Р. 183–192. DOI:10.1002/capr.12065

Мовлення терапевтів також часто залежить від підходу, в межах якого вони працюють. Терапевти психоаналітичного напрямку надають перевагу формальним та структурованим висловлюванням; хоча вони найактивніше висловлюють терапевтичні думки, їхнє мовлення переважно розгортається в неінтрузивному та емоційно нейтральному стилі. Терапевти КПТ більш схильні використовувати неформальну та аксіологічно позитивну лексику, хоча їхні висловлювання можуть бути більш категоричними, ніж у інших терапевтів. Терапевти гуманістичного напрямку характеризуються менш формальним та менш емоційним аксіологічно позитивним мовленням. Різноманітна неінтрузивна лексика уможливило краще розуміння емоцій та емоційних станів своїх клієнтів³⁶.

Натомість мовлення клієнтів має більше схожостей, ніж розбіжностей, що свідчить про те, що мовленнєві звички клієнтів можуть бути більше залежними від сприйнятих інституціоналізованих ролей, ніж від конкретних терапевтичних підходів³⁷.

Іншим показником успішності співпраці є вибір моделі взаємодії. Неадекватність комунікативної моделі, якою послуговуються терапевти, породжує комунікативний формат, який змушує і терапевта, і пацієнта долучатися до різних сфер взаємодії. Як наслідок, вони можуть утратити здатність адекватно співпрацювати – в тому числі й у терапевтичному сенсі. Ця проблема була висвітлена у річному спостереженні П. Масіда, у якому, зокрема, формальний або церемоніальний аспект терапевтичного дискурсу може істотно поставити під сумнів ефект від сеансу. До прикладу, автор наводить випадок порушення цілісності реплік, коли під час групової терапії учасники та терапевт сфокусувалися на діагностичній інтерпретації дій пацієнтки, натомість проігнорували наявність причин та пропозиції вирішення проблеми.

Автор вирізняє три типи взаємодії у груповій терапії, що не є ефективними:

- діагностична взаємодія, що фокусується не на вирішенні або обговоренні конкретної проблеми, а радше на аналізі пацієнта;
- формальне спілкування, іншими словами його протокольний церемоніальний характер;

³⁶ Qiu H. & Tay D. A Mixed-Method Comparison of Therapist and Client Language across Four Therapeutic Approaches. *Journal of Constructivist Psychology*. 2022. P. 21–22. DOI: 10.1080/10720537.2021.2021570

³⁷ Там само.

– використання визначень і концепцій, які є центральними для терапевтичної діяльності, але які чітко не пояснюються пацієнтам, а сприймаються як такі, що самі в собі несуть значення³⁸.

Автор також наводить спрощену модель терапевтичної комунікації, у якій двох учасників описує як «відправника» і «отримувача». Терапевт у цьому випадку є «відправником» – тобто контролером взаємодії, а пацієнт є «отримувачем» – тобто тим, хто підпорядковується контролю. Інструментом, що контролює взаємодію – є «висловлювання»³⁹.

Рис. 1. Спрощена модель терапевтичної комунікації

Ритуальна модель комунікації часто піддається критиці через її обмеженість. Один із основних недоліків полягає у її залежності від моделі «відправник-отримувач» та концепції «пакетного сприйняття інформації». Згідно з цією моделлю, інформація розглядається як фіксована сутність, що легко передається між особами. Навіть при включенні процедур кодування, цей погляд залишається незмінним. Проте стверджується, що обробка інформації потребує участі кількох учасників, які продукують значення і виступають у ролі контролерів процесу.

Ритуальна модель передбачає, що обрані форми взаємодії автоматично передадуть значення та інформацію від відправника до отримувача, чим схожа на «перформативні формули» Дж. Остіна.

Моделі мовних актів, як правило, не включають інтеракційну логіку, необхідну для опису операцій природної мови. Виявилось, що форми взаємодії й мовні акти, як локальні явища, самі по собі не містять значення або ілокуційної сили. Ілокуційна сила виникає через соціальну взаємодію, а соціальна взаємодія відбувається як обмін між двома або більше учасниками. Згідно з такою моделлю, немає «відправників» та «отримувачів» інформації, натомість є виробники ілокуційної сили та перлокуційного ефекту. За такого процесу, обидва мовці, спікер і слухач – активні, до того ж їхні ролі постійно чергуються.

Когнітивні та лінгвістичні моделі описують клієнта не тільки як того, на кого здійснюється вплив соціальної системи, хто є об'єктом профе-

³⁸ Måseide P. H. The permanent context construction: A neglected dimension of therapeutic discourse. *Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*. 1987. Т. 7, № 1, Р. 77.

³⁹ Там само. С. 79.

сійного втручання або вимушено перебуває в лікарняному середовищі, але також як активного генератора значень та структур, тобто співтворця контексту та значущості терапевтичних дій. Такі моделі необхідні для розуміння участі пацієнтів у терапевтичних зустрічах. Це зумовлено тим, що вони мають більше спільного з моделями, якими послуговуються під час соціальної взаємодії, ніж із багатьма терапевтичними моделями, які в основному ґрунтуються лише на теоріях⁴⁰.

До середини 20-го століття трансформаційна граматики розглядала речення як продукти психологічних установок: типи речень були пов'язані з елементарними операціями додавання, віднімання, заміни та перестановки. Невдовзі психоаналітики почали ставитися до механізмів захисту схожим чином, проводячи аналогію між психічними процесами, що ґрунтуються на елементарних операціях трансформаційного синтаксису (М. Едельсон, Дж. Лакофф). У цьому контексті фрейми розглядають як структури очікування, що керують інтерпретаціями досвіду. Когнітивні терапевти вчать клієнтів ідентифікувати та критично аналізувати ці створені ними негативні фрейми і, відповідно, змінювати мовлення, аби їх реструктурувати. Клієнти набувають розуміння, що старі, неуспішні версії їхніх історій – це тільки одна перспектива, для якої вони можуть створити альтернативи. Мова дозволяє людям перебудувати свою свідомість і світ навколо, оскільки завдяки мові можна перебудувати тип мислення, тим самим – змінити свій світогляд⁴¹.

Отже, терапевтичний дискурс є багатогранним явищем, яке може бути проаналізоване за низкою принципів.

Прагматичний підхід: аналіз спрямований на розкриття конкретних цілей і намірів у мовленні клієнта та терапевта, розуміння їхніх комунікативних метафор і стратегій.

Вивчення взаємодії: дослідження взаємодії між терапевтом і клієнтом, а також їхніх взаємних впливів на формування змісту та емоційної спрямованості дискурсу.

Семантичний аналіз: вивчення змісту та значень, включаючи розкриття концептуальних зсувів, нових ідей і перетворень в мовленні.

Екстралінгвістичний аналіз: врахування таких аспектів, як міміка, жести, інтонація, що сприяють розумінню емоційного стану та взаємин між учасниками.

⁴⁰ Måseide P. H. The permanent context construction: A neglected dimension of therapeutic discourse. *Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*. 1987. Т. 7, № 1. Р. 80–82.

⁴¹ Wolfram W. Therapeutic Discourse/Therapeutischer Diskurs. *Sociolinguistics*. Р. 2532–2535. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=LMZm0w0k1c4C&pg=PA2531&lpg=PA2531&dq=Therapeutic+Discourse/Therapeutischer+Diskurs.+Sociolinguistics&source>

Контекстуальний підхід: розуміння терапевтичного дискурсу в контексті соціокультурних, психологічних та інших чинників, що впливають на його формування і розгортання.

Аналіз зміни: спостереження за зміною в дискурсі під час терапії, ідентифікація ключових моментів, що вказують на розвиток і успішність терапевтичного процесу.

Аналіз підходу: врахування специфіки різних терапевтичних підходів, відмінностей у мовленні різних терапевтів та їхніх клієнтів.

Сучасний етап розвитку психотерапії у багатьох аспектах спирається на феноменологічні та герменевтичні концепції. Новітні підходи в терапії уможливають потрактування слів клієнта як великий, складний наратив, або іншими словами – оповідь, яка підлягає інтерпретації, ампліфікації та аналізу.

Нарацію вважають чи не одним із найголовніших елементів терапевтичного процесу, адже оповідь наявна як під час збору анамнезу, так і під час подальшої роботи. Особисті історії дозволяють дослідити та вивільнити почуття, переосмислити та переформулювати досвіди⁴².

Б. Мук наводить слушне порівняння психотерапії та герменевтичної феноменології. Так, герменевтична феноменологія має на меті зрозуміти і пояснити значення пережитого досвіду, що проявляються у сказаному або написаному тексті. У порівнянні з тим, психотерапія зосереджена на розумінні і тлумаченні проблемних життєвих досвідів клієнтів, виражених у їхніх незавершених і часто незв'язних наративах. Як практична дисципліна, її метою є вирішення проблем і одужання як кінцевий результат. Важливо те, що в основі обох дисциплін лежить використання мови та спільна мета, що полягає у розумінні та інтерпретації значних за обсягом текстів, які є відображеннями людського досвіду⁴³. До того ж Б. Мук посилається на П. Рікера, який стверджував, що наш життєвий досвід має переднарративний характер. Це означає, що по закінченню певних подій люди лише чекають гарної нагоди, щоб поділитися своїми враженнями та переживаннями⁴⁴.

⁴² Scheurer M. *Transferences: the aesthetics and poetics of the therapeutic relationship*. Bloomsbury Publishing Plc, 2019. P. 5–9.

⁴³ Mook B. *Hermeneutic phenomenology and psychotherapy*. *Cirp (Cercle interdisciplinaire de recherches phénoménologiques)*. 2010. T. 1. P. 213–214. URL: <http://www.cirp.uqam.ca/CIRP/19-Mook.pdf>.

⁴⁴ Там само. С. 217.

П. Брукс зазначає, що терапія неминуче має наративну природу, отже, фахівець має бути обізнаним у тому, як розшифрувати приховані послання. Психоаналіз, на думку науковця – це теорія оповіді⁴⁵.

Відповідно, метою психологічної допомоги є створення нових, позитивних та корисних наративів на противагу деструктивним, патологічним, адже часто клієнти, які відчувають занепокоєння дивляться на світ крізь окуляри, що наче викривляють зображення. Способи, за допомогою яких вони сприймають інформацію або події є унікальними, і такі “фільтри” змушують відповідно корегувати поведінку⁴⁶.

Терапевт повинен стимулювати уяву клієнтів та ставити такі запитання, що спонукають продукування альтернативних ідей. В основі наративного підходу до психотерапії лежать спільні зусилля, віра в трансформаційний вплив розмови та оповідей, як з боку клієнта, так і власне терапевта⁴⁷.

Таким чином, клієнт набуває ролі персонажа власної історії, що становить його ідентичність. Відображення себе в цих наративах часто постає незв'язним та незрозумілим, адже бажання передати всю складність ситуації унеможливорює логічну структуруацію свого мовлення. Саме через це використання різних стилістичних фігур допомагає впорядкувати досвід клієнта та пояснити його більш доступними категоріями.

3. Сторітелінг як інструмент терапевтичного впливу

Історії завжди були невіддільною частиною суспільства та універсальним засобом людського спілкування, що поєднував різні культури. Оповідь ніколи не обмежувалася лише розважальною функцією, а завжди виконувала також і освітню мету. Повчальні історії застерігали людей від лиха, міфи намагалися пояснити природу світу, релігійні діячі передавали свої послання за допомогою сказань. З плином часу народні оповідання перетворилися на найважливіші елементи нашої мови, релігії, науки та культури^{48,49}. Окреме місце історії посідають у житті дітей і підлітків, адже вони сприймають світ

⁴⁵ Scheurer M. *Transferences: the aesthetics and poetics of the therapeutic relationship*. Bloomsbury Publishing Plc, 2019. P. 7.

⁴⁶ Там само. P. 5.

⁴⁷ Mook B. *Hermeneutic phenomenology and psychotherapy. Cirp (Cercle interdisciplinaire de recherches phénoménologiques)*. 2010. Т. 1. P. 213. URL: <http://www.cirp.uqam.ca/CIRP/19-Mook.pdf>.

⁴⁸ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. *Using metaphors in therapy*. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 4.

⁴⁹ Boone R. K., Bowman V. E. *Therapeutic metaphors: gateways to understanding. International journal for the advancement of counselling*. 1997. Т. 19, № 3. С. 314. URL: <https://doi.org/10.1007/bf00115685>

крізь призму уяви, їм легко ідентифікувати себе з персонажами та осмислювати повчальний зміст історій. Історії дозволяють підсвідомо засвоювати певні знання, адже вони сприймаються легше, ніж правила та настанови.

Наразі актуальності набуває новий вимір історій – їхня сила зілнення в терапевтичному контексті. М. Туртурен зазначає, що історії складаються із взаємопов'язаних подій, розташованих у послідовному або непослідовному порядку, проте завжди приводять до певного висновку⁵⁰. Їхній психотерапевтичний потенціал полягає в тому, що вони привертають увагу людей до важливих, підсвідомих аспектів їхніх проблем. Терапевтичні історії зосереджуються на вигаданих персонажах, але водночас вони імпліцитно резонують із негараздами пацієнтів. Щобільше, часто історії спираються на загальновідомі мотиви, тому немає потреби розшифровувати будь-які приховані сенси⁵¹. Люди конструюють власні наративи, особисті міфи з самого дитинства і паралельно вчаться взаємодіяти з певними культурними метафорами⁵². Цілком логічно, що оповідь вказує на ті речі, які деякі люди іноді ніколи не сприймуть в незауальованому виді.

Згідно із У. Сузукі, сторітелінг активує різні частини мозку, що сприяє кращому запам'ятовуванню та відтворенню складних понять та абстрактних ідей⁵³. До того ж Р. Гупта та М. Джа вказують, що сторітелінг заохочує розширення обізнаності про себе, свої ціннісні орієнтири, погляди, життєву місію в різних сферах життя⁵⁴. Т. Паркер зауважує, що оповідь історій здійснює терапевтичний вплив на наратора та слухача⁵⁵.

Дж. Бернс присвятив чисельні свої роботи терапевтичним історіям, обґрунтував принципи їх використання та уклав колекцію розповідей для дітей різних вікових груп та терапевтичних цілей. Автор переконаний, що використання метафор та образності в історіях спричиняє терапевтичний ефект, спонукає дітей до усвідомлення проблем та пошуку їх оптимальних рішень.

⁵⁰ Turturean M. The transformative power of therapeutic stories. The tactical applications of metaphor. URL: https://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2660933

⁵¹ Там само.

⁵² Boone R. K., Bowman V. E. Therapeutic metaphors: gateways to understanding. *International journal for the advancement of counselling*. 1997. Т. 19, № 3. Р. 315. URL: <https://doi.org/10.1007/bf00115685>.

⁵³ Gupta R., Jha M. The Psychological Power of Storytelling. *International Journal of Indian Psychology*. 2022, Т. 10, № 3. Р. 606-614. URL: <https://ijip.in/articles/the-psychological-power-of-storytelling/>.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Там само.

Дж. Бернс указує на низку ознак, що дають підстави вважати історії ефективним способом комунікації:

1. історії інтерактивні;
2. історії вчать, залучаючи дітей до співучасті;
3. історії долають механізми опору;
4. історії активізують уяву;
5. історії розвивають навички вирішення задач;
6. історії створюють можливості для досягнення результату;
7. історії заохочують самостійне прийняття рішень⁵⁶.

Автор наводить приклади ситуацій, коли історії інформують, навчають, прищеплюють цінності, дисциплінують, збагачують життєвий досвід, розвивають навички дітей до вирішення проблем, нарешті – змінюють та зцілюють⁵⁷.

Так, С. Кілік, В. Каррі та П. Майлс описують як зазвичай пояснюють клієнтам проблему надлишкової самокритики та соціальної тривожності за допомогою аналогії тренера. Коли пацієнти вважають самокритику позитивним явищем, що штовхає їх уперед *“it keeps me on my toes”, “it stops me from getting big-headed”, “it helps me to achieve my goals*, у залежності від їхніх інтересів, терапевти наводять порівняння або з футбольним тренером, або з вчителем музики, або з викладачем англійської мови. Фахівці озвучують дві реакції вихователя: 1) вкрай негативну *“Coach A comes out. ‘YOU IDIOT’ he yells (and I yell). ‘YOU ARE UTTERLY USELESS AND PATHETIC. ALL THAT PRACTICE WAS FOR NOTHING. I CAN’T STAND THE SIGHT OF YOU. I NEVER WANT TO SEE YOU AGAIN – GET OUT OF HERE – YOU NEVER DO ANYTHING RIGHT. YOU’RE TOO PATHETIC FOR WORDS’”*; 2) заохочувальну *“Coach B comes out. He says ‘Oh Jonny, bad luck. I could tell you were trying really hard. I guess that you might have been standing a bit far back and not quite at the right angle. How about you come out and practice with me during the week’*. Безсумнівно, така історія змушує клієнта задуматись, який підхід є більш сприятливим для позитивного психічного стану і найголовніше – яким тренером є він для самого себе⁵⁸.

Р. Гупта і М. Джа пов’язують сторітелінг зі створенням обізнаності про себе, систему цінностей, поглядів та життєвих цілей. Це потенційний інструмент для розвитку емоційних зв’язків, саморефлексії,

⁵⁶ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 3.

⁵⁷ Там само. P. 5–13.

⁵⁸ Killick S., Curry V., Myles P. The mighty metaphor: a collection of therapists’ favourite metaphors and analogies. *The Cognitive Behaviour Therapist*. 2016, T. 9. URL: doi:10.1017/S1754470X16000210.

взаєморозуміння та емпатії. Він дає можливість вчитися на досвіді інших, тим самим формуючи систему цінностей особистості, зміцнюючи або кидаючи виклик основним переконанням⁵⁹.

З точки зору сімейної терапії, історії використовуються, щоб досліджувати та спостерігати за певними тенденціями, змінювати поведінкові фрейми, моделювати систему цінностей, покращувати відносини між дітьми та батьками, конструювати особисті наративи, зменшувати опір, долати захисні механізми тощо⁶⁰.

Головною рушійною силою таких змін є художня образність, яка найбільше розкривається за допомогою метафор. Дж. Бернс визначає метафору, як форму комунікації в жанрі історій, де один вираз, взятий із певної сфери досвіду використовується, щоб охарактеризувати іншу сферу життя. Метафори в терапії та навчанні виступають як форма непрямого, образного та неявного комунікування з клієнтами про досвід, процеси або результати, які можуть допомогти вирішити конкретну проблему дитини та запропонувати нові способи її подолання⁶¹.

Метафорична комунікація дозволяє дітям виражати свої турботи, виявляти свої бажання, висловлювати емоції, отримувати краще розуміння своїх досвідів та знаходити рішення проблем. Через особливості свого сприйняття, схильність до магічного мислення, діти ідентифікуються з персонажами у розповідях, справляються з болісними спогадами, намагаються знайти вирішення проблем⁶².

Значущими є і ті метафори, авторами яких є самі діти. Важливо чути дитину та вміти скоординувати її до пошуку рішень, іншими словами – уточнювати, перепитувати “*What is dolly doing in the classroom?*”. Слушною порадою є попросити дитину звернутися до сенсорної образності “*What can this character see, feel, hear, taste*” та ретельно слідкувати за емоціями “*How does it feel for your teddy bear to be lonely?*”. Далі терапевт пропонує дитині перебудувати метафору

⁵⁹ Gupta R., Jha M. The Psychological Power of Storytelling. *International Journal of Indian Psychology*. 2022, Т. 10, № 3. P. 606–614. URL: <https://ijip.in/articles/the-psychological-power-of-storytelling/>.

⁶⁰ Srinatania D. та ін. Story telling as therapeutic intervention toward anxiety level: a literature review. *KnE life sciences*. 2021. P. 705–712. URL: <https://doi.org/10.18502/cls.v6i1.8745>.

⁶¹ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 19.

⁶² Srinatania D. та ін. Story telling as therapeutic intervention toward anxiety level: a literature review. *KnE life sciences*. 2021. P. 705–712. URL: <https://doi.org/10.18502/cls.v6i1.8745>.

“How can the teddy bear make friends with somebody?”. Наприкінці обов’язково підбивається підсумок⁶³.

Безперечно, історії мають відповідати віковим особливостям та інтересам дітей. Наведемо приклад того, як можна адаптувати будь-який сюжет та проблематику під певний вік дитини. Так, в оповіді про подолання страхів “Soaring to new heights” головним героєм версії для молодших дітей є восьминіг, який за допомогою порад риби зміг опанувати себе та, навіть, відкрити для себе нові горизонти “Who would have guessed that an ordinary little octopus could have flown to such heights?”. У той час для підлітків альтернативою є історія хлопчика Девіда, якому досвідчений серфінгіст Майк допоміг заспокоїтися та вибратися з течії “It was Dave who was different – stronger and more confident”⁶⁴. Важливо, що в обох випадках, обидва “рятувальники” тільки давали поради, як приборкати страх та навчитися виходити із складних ситуацій, а не в прямому сенсі вдавалися до синдрому рятівника. Такі історії лише натякають, як можна впоратись із своєю проблемою, подальша дискусія надає дитині можливість зрозуміти, що вона сама має зробити певні особисті висновки.

4. Художній простір досліджуваних терапевтичних історій

Колекція історій Дж. Бернса “101 healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy” охоплює більшість можливих проблем, із якими можуть стикнутися діти та підлітки: низька самооцінка, відчуття нікчемності та безсилості, тривожність, складний вибір, страхи, різні залежності, негаразди у відносинах із батьками, друзями, перше кохання. У цьому контексті, автор групує історії за десятьма тематичними розділами: “Enriching Learning”, “Caring for Yourself”, “Changing Patterns of Behavior”, “Managing Relationships”, “Managing Emotions”, “Creating Helpful Thoughts”, “Developing Life Skills”, “Building Problem-Solving Skills”, “Managing Life’s Challenging Times”, “Kids’ Own Healing Stories”. Більшість із них мають ознаки притчі.

Зібрані історії багаті на **символи**, наприклад, розбиті тарілки Дідуса Ведмеда репрезентують труднощі та вразливість старшого покоління, а бажання Онука склеїти одну з них та залишити для батьків, які висміювали дідуса є іронією, яка полягає в тому, що маленький вчинок Ведмедика, який полагодив миску, продемонстрував батькам, що і вони

⁶³ Pernicano P. Using Therapy Stories and Metaphor in Child and Family Treatment. URL: <http://www.lianalowenstein.com/ArticleProfTherapyStories.pdf>.

⁶⁴ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 62–63.

рано чи пізно будуть на місці дідуся “*So I can stick Grandpa Bear’s bowl back together and keep it for you and Mama when I have grown up*”⁶⁵.

В іншій оповіді тепла ковдра стала символом доброти, емоційного комфорту та ідеї, що допомагати здатен кожен, незалежно від ресурсів “*He felt an inner warmth, almost like he had been wrapped up in an emotional blanket himself*”. Темпи поширення допомоги, на яку підліток Тревор надихнув все місто, виражаються метафорою “*Kindness was contagious*”. Гіпербола на початку “*What you want to achieve may seem such a long way in the future that it feels you will never reach it*” контрастує із закінченням історії, де Тревор довів, що, маючи сильне бажання, реально досягнути будь-чого⁶⁶.

Наступне алегоричне оповідання про двох вовків має метафоричну назву “*Feed what you want to grow*”. За допомогою епітетів створюються образи головних персонажів на основі антитези: “*The first wolf with soft gray hair, a kindly look in its eyes, and maybe even a gentle smile on its mouth*” – один вовк символізує мир, любов та доброту (*The wolf of peace, love, and kindness*), тоді ж який другий вовк: “*has a really mean, nasty face*” є символом страху, жадібності та ненависті (“*This is the wolf of fear, greed, and hatred*”). Дідусь-оповідач припускає, що предтечею такої деструктивної поведінки може бути негативний досвід, через який зараз йому доводиться очікувати на небезпеку: “*Maybe it is frightened or afraid, and that’s why it’s always on guard*”. Образи двох персоніфікованих вовків уособлюють внутрішній конфлікт людини. Ця персоніфікація допомагає дітям поставитися до внутрішньої боротьби як до природньої людської реакції. Закінчується притча питанням для роздуму, яке запам’ятається дитині на довго: “*Which one will win? – Whichever one you feed*”⁶⁷.

За результатами нашого дослідження, виділяємо наступні стилістичні фігури, що становлять ядро терапевтичних історій: гіперболи, персоніфікація, епітети, порівняння, метафори, іронія, мейозис, повтор, паралелізм, алітерація та асонанс. Розглянемо кожну із них більш детально.

Гіперболи: “*I’m starving*”, “*I’m famished, too*”, “*ravenously hungry he thought he was going to faint*” використовуються для втілення ідеї самостійного задоволення своїх бажань, а не очікування цього від інших⁶⁸; “*I do, I always get it wrong*”, “*I’m never any good at school*”

⁶⁵ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 48.

⁶⁶ Там само. P. 49–50.

⁶⁷ Там само. P. 51.

⁶⁸ Там само. P. 52.

work”, “I’m useless at whatever I try” часто можна почути від людей з депресією, від тих, хто зневірився і помічає тільки негатив⁶⁹.

Персоніфікація: уособлення вітру, дощу та сонця “One day the wind, the rain, and the sun were talking about how to get someone to change what they are doing” концептуалізує різні підходи до комунікації, з одного боку – сила та жорстокість, з іншого – почуття ніжності, турботи, доброти. Історія демонструє дитині, які інструменти дають змогу ефективніше виражати думки та свої прохання⁷⁰; крім того, уособлення наявне майже в кожному другому оповіданні, де героями є тварини. Наприклад, жирафа Джема, якій її Хрещена допомогла повірити у себе, навчитися цінувати те, що вона вміє робити і не намагатися бути схожим на когось: “I guess there is no need for me to tell you what you have just learned by doing the things that only you could have done. Cheetahs have become the fastest animals on earth not by wanting to be like a turtle but by developing their skill at running fast. By doing what you are good at, by building on your strengths, then truly you can be yourself”⁷¹; Меделін та її мама разом розбудили та оживили відчуття впевненості, яке допомогло доньці впоратися з негараздами в школі: “With the help of Mom, Madeline learned to remember not to walk out of the house without waking Confidence up first. This was a really smart move, and pretty soon things started to get better. It was not that people stopped being mean, although that did get better, too; it was that Scaredness and Sadness couldn’t use other kids’ meanness to upset Madeline so much with Confidence there to protect her”⁷².

Епітети: “weird flashes of light and cannon-like bangs that could have heralded the start of a war”, “a faint, echoing bray”⁷³, “The deep, dark, cold waters behind the surf”, “behind terrifying, mountainous waves” “a distant dream, a foggy memory”⁷⁴, “ferocious voice”⁷⁵, “dreaded words”⁷⁶; “the gnarled trees and shrubby garden” “tall, tangled, prickly rose bushes, and weeds as high as a kid’s head” передають атмосферу страху, похмурості, напруженості. Опис інших тварин возвеличує їх, але, незважаючи на все, із поставленою проблемою зміг впоратись тільки крихітний мураха, що стає свідченням дитині про те, що часто попередження не відповідають реальності, оскільки кожна людина –

⁶⁹ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 79.

⁷⁰ Там само. P.55.

⁷¹ Там само. P. 78.

⁷² Там само. P. 153.

⁷³ Там само. P. 56.

⁷⁴ Там само. P. 64.

⁷⁵ Там само. P. 67.

⁷⁶ Там само. P. 69.

унікальна по-своєму і її навички та знання можуть стати в нагоді у різних ситуаціях⁷⁷.

Порівняння: “*And her playroom alone was as big as the houses in which some of the families in her kingdom lived*” дає змогу уявити масштаби володінь маленької принцеси та контрастує з проблемою її нудьги, демонструючи дітям, що головне багатство – всередині, а не ззовні⁷⁸; порівняння “*Like an eagle it soared into the air, riding the gentle currents, experiencing the joy of flying*” передає почуття свободи, легкості, позбавлення страху⁷⁹; порівняння “*The worries bounced from one person to another – like a baton being passed in a relay race*” описує тривожність дітей, які мали виступати на сцені та доводить, що це цілком природня реакція⁸⁰; у порівнянні “*Acting is like learning to ride a bike. You may not get it perfect the first time*” педагог концептуалізує акторську гру за допомогою референтної області “опанування катання на велосипеді”, аби заспокоїти Тома та пояснити, що помилки – це невід’ємна частина навчання⁸¹; за допомогою порівняння “*To an outsider she may have looked like a marionette that had been accidentally dropped by the puppeteer, the strings tangled, the master attempting to regain control of his wayward puppet*” на основі персоніфікованого зображення почуттів жирафи Джемми, оповідач описує думки людини, яка безпідставно вважає свою зовнішність непривабливою та дивною⁸²; порівняння “*You see, her parents were fighting over who should have custody of Karen. She didn’t want to be in that position. It felt like being the rope in a game of tug-of-war*” ґрунтується на аналогії з “перетягуванням канату” і вербалізує емоції дитини, яка опинилася в непростій ситуації розлучення батьків, яке загострюється їх бажанням виграти увагу доньки⁸³; порівняння “*Have you noticed how sometimes parents can be as subtle as a sledgehammer?*” напрочуд вдало передає іронію конфліктів батьків і дітей під час кризи підліткового віку⁸⁴.

Метафори: “*The happiest child in the kingdom didn’t have any shoes*” містить значне емоційне навантаження, адже демонструє, що щастя не в багатстві, а саме у вмінні бути щасливим попри будь-які обставини⁸⁵; метафора “*We’re all in the same boat*” констатує той факт, що всі

⁷⁷ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 67.

⁷⁸ Там само. P. 59.

⁷⁹ Там само. P. 62.

⁸⁰ Там само. P. 76.

⁸¹ Там само.

⁸² Там само. P. 77.

⁸³ Там само. P. 105.

⁸⁴ Там само. P. 111.

⁸⁵ Там само. P. 60.

мають спільну проблему, складну ситуацію, вирішити яку можна тільки разом⁸⁶.

Принагідно зауважимо, що більшість історій є метафоричними, як такі. Наприклад, жест шкільного дорожнього патрульного концептуалізує відкритість, привітність та щирість у ставленні до інших, тим самим демонструючи дитині, що цілком реально зарядити інших своїм почуттям радості та зігріти їх серце на цілий день: *“What difference does the warm friendliness of a stranger make to your morning? I find it interesting that one person can make such a difference to so many people’s lives by doing one simple thing like waving and smiling warmly. I know I certainly began to look forward to the pleasure of a greeting from this friend I had never met. His cheerfulness warmed the start of my day. With a friendly wave and smiling face he had changed the behavior, and I suspect the feelings, of a whole suburb of morning commuters”*⁸⁷; у досить відомій історії використовується метафоричний образ забивання цвяхів у дошку, що уособлює той біль, що спричиняє людина собі і іншим, коли лютує: *“Handing Matt the brand-new hammer and can of nails, he said, «Every time you get angry, go outside and hammer a nail into the wooden fence that runs down the side of the house»”*⁸⁸; у метафоричному виразі *“as they say, the forbidden fruit can be tempting”* наголошується на тому, що зазвичай недоступне для людини видається їй найбажанішим⁸⁹.

Іронія: *“Having so many legs or arms (and a tentacle is a bit like both) can be nice if you want to hug someone you love, but can make hard work of it if you want to let something go”* іронічно підводить слухача до зав’язки оповідання⁹⁰; історія під назвою *“What you give is what you get”* є іронічною притчею, яка описує, як двом братам обернувся їх вчинок у таємному розпиванні батьківського алкоголю⁹¹; інша іронічна оповідка *“Learning to think for yourself”* розкриває, з одного боку, теми нереалістичних очікувань батьків від дітей, позбавлення дитини можливості робити самостійні рішення, насильницької комунікації, а з іншого – відкрите запитання наприкінці сприяє розвитку навички розв’язання проблем та аналітичних здібностей: *“On Tuesday he got a job in the village grocery shop. It was much easier work than stacking bags of cement, but the rewards were not the same, either. At the end of the day the shopkeeper gave him a nice box of*

⁸⁶ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 69.

⁸⁷ Там само. P. 96.

⁸⁸ Там само. P. 130.

⁸⁹ Там само. P. 145.

⁹⁰ Там само. P. 63.

⁹¹ Там само. P. 74.

*chocolates for his efforts. Remembering his promise to his mother, he put the chocolates in his pocket and made the long walk home. When he pulled the box out to show his mother, all the chocolates had melted. Again, his mother told him off. «You silly boy, you should have carried them in a plastic bag»*⁹²; *“When he got home from school, he kicked off his shoes. «My goodness,» exclaimed his father, holding his nose, «you’re sure good at creating smelly feet.» His mother added, «If you were as good at anything else, you could conquer the world»”*. Хто б міг подумати, що з першого погляду безглуздий експеримент Джека, який мав знайти, те що у нього виходить найліпше, допоможе хлопцю не тільки впоратись із цькувальником в школі, а й затримати грабіжника: *“Next morning the newspaper heading read «Jack Socks It to Thief.» He was the hero!”*⁹³. *“«I don’t care who’s going» replied her mother. «Even if the Queen of England were going, you are still not going»”* – з такою фразою знайомий майже кожен підліток, проте історія надає варіанти досягнення компромісу в таких ситуаціях⁹⁴.

Мейозис: *“was knee-high to a crab”* таке скромне порівняння на початку контрастує з подальшими досягненнями дитини, яка все дитинство потерпала від порівняння себе зі старшими членами родини і постійного глузування, у той час як вона потребувала лише підтримки та допомоги⁹⁵.

Повтори: *“She kicked and she kicked. She kicked and she kicked. Then she kicked some more”*⁹⁶, *“It flew and glided, flew and glided”* надають тексту ритмічності та підсилюють акцент на постійності та інтенсивності дії; повторення *“the little white fluffy rabbit”* у *“For as long as it could remember, the little white fluffy rabbit had felt scared and timid, and although the little white fluffy rabbit didn’t enjoy feeling that way it knew that feeling scared and timid could sometimes be a very helpful thing – especially if you are a little white fluffy rabbit”* розкриває ідентичність персонажа і підсилює відчуття його почуттях страху і боязкості. Крім того, в уривку використовується антитеза, що створює контраст між *“didn’t enjoy feeling that way”* і *“knew that feeling scared and timid could sometimes be a very helpful thing”*. Таке зіставлення підкреслює складні емоції та раціоналізує почуття кролика⁹⁷.

⁹² Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 89.

⁹³ Там само. P. 93.

⁹⁴ Там само. P. 109.

⁹⁵ Там само. P. 64.

⁹⁶ Там само. P. 58.

⁹⁷ Там само. P. 87.

Паралелізм: у *“as the hours turned into days and the days turned into weeks”* паралельна конструкція наголошує ідею плину часу та створює плавний перехід до наступного речення⁹⁸.

Алітерація та асонанс: *“Pollyanna Priscilla Ponsenbury the Third”, “In fact, she thought of herself as plain old Polly the dolly”*⁹⁹, *“Wally the Wacky Wizard”*¹⁰⁰ надають реченням ритмічності та виразності.

Цікавим є той факт, що інтерпретація історій може бути множинною, оскільки їхня метафоричність відкриває неосяжний простір для роздумів. Так, оповідка *“Making and maintaining friendships”* про Лева та Мишку, яка пообіцяла за збережене життя допомогти при першій нагоді, розкриває теми не тільки дружби та побудови відносин, а також може обговорюватися в контексті прийняття інакшості людей, прояву співчуття до інших, взаємодопомоги: *“You were right,” said the lion, thanking the mouse, “being kind can have its benefits. Do you think it is possible for a mouse and a lion to be friends?”*¹⁰¹.

Історія під назвою *“Negotiating a solution”* розповідає не тільки про важливість пошуку компромісу та прийняття думки іншого, а також про родинні відносини, досвід поколінь, підсвідомі страхи й непроговорені емоції. Бабуся у гумористичній манері спромоглася надихнути онуку поглянути на ситуацію з іншого боку та дійти спільного рішення з мамою: *“You know, when your mother was your age, we used to play a bit of a game. I think we both knew what was happening but we still played it out any way, as if neither of us knew. If she was going out somewhere, I would ask what time she wanted me to pick her up. She would always add an hour or two to it, saying maybe eleven or twelve o’clock, thinking I wouldn’t know what she was doing. I’d tell her that was far too late and that I wanted her home by nine. She’d object and we’d both come to a compromise at ten or ten-thirty, which was around what both of us had been thinking all along”*¹⁰².

Дві інші історії рясніють епітетами, адже спрямовані на розкриття психічного процесу сприйняття. Такий сюжет вчить дитину зупинитися на мить час від часу та намагатися відчутти навколишній світ на дотик, на запах, на слух, опановувати свої емоції: *“a soothing, swishing sound across the sand. Salty smell of the sea”, “In the clear, shallow rock pools were smooth pebbles, scurrying crabs, and tiny, darting fish”, “Let yourselves discover the colors, the shapes, the shades, the tones,*

⁹⁸ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 59.

⁹⁹ Там само. P. 103.

¹⁰⁰ Там само. P. 179.

¹⁰¹ Там само. P. 107.

¹⁰² Там само. P. 109.

and the movements”, Each one was a different shade of green—light green, dark green, yellowy-green, blue-green – The woods smelled...how would she describe it...yes, they smelled green. Damp, fresh, clean, fragrant...and definitely green”¹⁰³.

Деякі з історій залишають відкриті питання для читачів, інші пропонують розв’язки, які без перебільшення вражають та змушують замислитися навіть дорослого читача: “I bet you would like to know how the story ended. But, to be honest, I don’t know, so I can’t tell you. However, if you were in Brad’s shoes, what would you have done? Would you have confessed to Mom and Dad? Would you let Mom visit Ms. Brown in the morning and wait to see what happened? How would you have faced up to the consequences of what you had done? Or taken responsibility for what you had done?”¹⁰⁴. Напевно, найбільш вражаючою та зворушливою є історія про дівчинку, яка хотіла покінчити життя самогубством: “When Natasha started to tell the story of her teenage years, I had this image of a giant mammoth in the sky with diarrhea. The mammoth seemed to be following her around and dumping on her no matter where she went”. Метафора, у якій порівняно біль від пережитого та біль від порізу, описує інтенсивність емоцій: “Before she was due to leave for the home she found a razor blade in the bathroom and cut her wrists. Strangely, she thought, the pain as she cut through her own skin was nothing compared to the pain in her heart”. Саморегуляція допомогла дівчинці знайти для себе ті слова, які уможливили запобігання біди: “I think I realized that if I wanted to be happy, it was up to me. I went to college. I’ve got a good job, a lovely boyfriend, and we’re planning on getting married. Yet it’s more than those things. What my parents and grandparents did, what my thoughts of self-harming have taught me is that I have to look after myself. If I’m doing that, it doesn’t matter so much what others think. At the time it was hard to see any hope, but as I look back I’m glad I’m here to tell you my story. I’m glad I didn’t take a permanent course of action based on a temporary feeling”¹⁰⁵.

Кількісні підрахунки використання художніх засобів у досліджуваному матеріалі демонструють той факт, що метафора є найбільш поширеним стилістичним засобом терапевтичних історій, які вивчалися. Не менш популярним є використання порівнянь, персоніфікації, іронії та епітетів, які допомагають якомога краще донести важливі ідеї до слухача або читача.

¹⁰³ Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. P. 122–125.

¹⁰⁴ Там само. P. 157.

¹⁰⁵ Там само. P. 207.

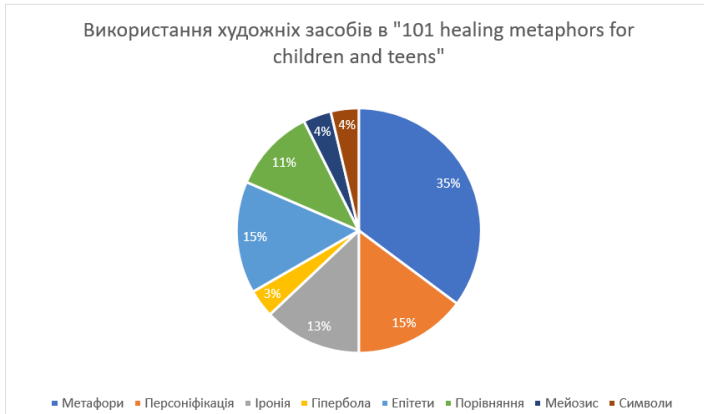

Рис. 2. Використання художніх засобів в "101 healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy"

Отже, терапевтичні історії – це спеціально розроблені оповіді, які допомагають клієнтам усвідомити свої проблеми та знайти шляхи їх вирішення, оскільки мають численні переваги. Основним механізмом дії терапевтичних історій є метафора (35%), яка дозволяє терапевту говорити про складні поняття та проблеми в доступній для клієнта формі. Ідентифікуючись із персонажами історії, клієнт має кращу нагоду зрозуміти свою власну ситуацію та знайти шляхи її вирішення.

ВИСНОВКИ

Терапевтичний дискурс – це розмовна взаємодія між психологом та клієнтом, під час якої відбувається семантичний процес перетворення значень, що має на меті реалізацію прагматичних намірів, таких як покращення психологічного стану клієнта, формування нових сприятливих поглядів, гнучка адаптація психіки до проблемних ситуацій. Серед конституційних ознак психотерапевтичного дискурсу виділяємо: зміст, учасників, хронотоп, при цьому зміст передбачає терапевтичне слухання, екстерналізацію підсвідомого, терапевтичну розповідь, спільне опрацювання терапевтичних тлумачень, рольову субординацію.

У дослідженні було виявлено, що під час сеансу психотерапії терапевти послуговуються мовленням, яке є логічним і зрозумілим, а також їхні висловлювання зазвичай мають нейтральну або позитивну тональність. Клієнти ж удаються до більш неформального мовлення, вигуків, вставних слів, слів паразитів, щоб якомога виразніше розповісти про свої переживання та описати негативні емоції, з якими вони прагнуть упоратися. Відповідно, терапевтичний дискурс має одну

або декілька із запропонованих прагматичних спрямованостей: вплив на емоції, вплив на свідомість або вплив на поведінку клієнта.

Художня образність терапевтичного дискурсу зумовлена використанням певних стилістичних засобів, оповіданням прагматично-зорієнтованих історій, а також творчими техніками. Метафора є найчастіше вживаним стилістичним засобом у досліджуваному терапевтичному дискурсі, оскільки уможливує вербалізацію досвідів, травматичних ситуацій, психологічних негараздів, а також сприяє усвідомленню клієнтами своїх проблеми та пошуку шляхів їх оптимального вирішення.

Тож, терапевтичні історії – це спеціально розроблені оповіді, які спонукають клієнтів прийняти, проаналізувати та вирішити свої проблеми, і орієнтовані на різновікову аудиторію. До їхніх основних переваг зараховуємо: інтерактивність, подолання механізмів опору, активізацію уяви, розвиток навичок вирішення проблем, заохочення самостійності.

Загалом, дослідження доводить, що терапевтичний дискурс є складним і багатогранним феноменом, який охоплює як мовні, так і немовні компоненти. Використання художньої образності, зокрема метафор, є ефективним методом досягнення терапевтичних цілей, особливо в роботі з дітьми та підлітками.

АНОТАЦІЯ

Терапевтичний дискурс є реалізацією прагматичних намірів лікаря за допомогою лінгвістичних засобів, а отже є визначальним елементом робочої співпраці, що наближає до процесу зцілення або відновлення від певних занепокоєнь, ментальних травм. Мовленнєвий вплив у професійній комунікації психотерапевта є невід'ємною складовою і охоплює «вербальні втручання», здійснювані психологами-консультантами і психотерапевтами, які направлені на розуміння та спостереження за проблемами, що виникають у клієнтів. Для успішної професійної комунікації психотерапевта, психоконсультанта та інших фахівців у сфері практичної психології ключовим є володіння дискурсивними практиками, які передбачають використання технологій вербального впливу і допомагають знаходити відповідні слова з метою допомогти клієнтам досягти бажаних змін у свідомості, поведінці, почуттях, емоційних станах і подолати психічні проблеми. Отже, основною метою такого типу комунікації є цілеспрямована зміна системи цінностей та системи особистісних смислів, що закорінені в індивідуальному досвіді пацієнта. Відповідно, метою психологічної допомоги є створення нових, позитивних та корисних наративів на противагу деструктивним, патологічним. Прикладом

таких конструктивних наративів є терапевтичні історії – сторітелінг, які зосереджуються на вигаданих персонажах, але водночас імпліцитно резонують із негарздами пацієнтів. Сторітелінг активує різні частини мозку, що призводить до кращого запам'ятовування та відтворення складних понять та абстрактних ідей, а, отже, є потенційним інструментом для розвитку емоційних зв'язків, саморефлексії, взаєморозуміння та емпатії. Метафори в терапії та навчанні виступають як форма непрямого, образного та неявного комунікування з клієнтами про досвід, процеси або результати, які можуть допомогти вирішити конкретну проблему дитини та запропонувати нові способи її подолання.

Література

1. Калмиков Г. Дискурсивний вплив як спосіб реалізації професійно-мовленнєвої діяльності психолога. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2017. Т. 4, № 1. С. 86–99.
2. Калмиков Г. Дискурсивні практики як компоненти професійно-мовленнєвої діяльності психологів. *Психолінгвістика*. 2016. Т. 20, № 1. С. 98–111.
3. Качмар О. Основні принципи аналізу психотерапевтичного дискурсу: мовний аспект. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2018. Т. 21, № 1. С. 50–57.
4. Качмар О. Психотерапевтичний дискурс: визначення, конститутивні ознаки та принципи аналізу. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 133–136.
5. Каліна Н. Психотерапія. Київ : Академвидав, 2010. 288 с.
6. Avidi E., Georgaca E. Discourse analysis and psychotherapy: A critical review. *European Journal of Psychotherapy and Counselling*. 2017, Т. 9, № 2. Р. 157–176.
7. Boone R. K., Bowman V. E. Therapeutic metaphors: gateways to understanding. *International journal for the advancement of counselling*. 1997. Т. 19, № 3. С. 313–327. URL: <https://doi.org/10.1007/bf00115685>.
8. Burns G. W. 101 Healing stories for children and teens. Using metaphors in therapy. John Wiley & Sons, Inc, 2005. 295 p.
9. Gupta R., Jha M. The Psychological Power of Storytelling. *International Journal of Indian Psychology*. 2022, Т. 10, № 3. Р. 606–614. URL: <https://ijip.in/articles/the-psychological-power-of-storytelling/>.
10. Hook D. Therapeutic discourse, co-construction, interpellation, role-induction: psychotherapy as iatrogenic treatment modality? *International journal of psychotherapy*. 2001. Т. 6, № 1. Р. 47–66.
11. Killick S., Curry V., Myles P. The mighty metaphor: a collection of therapists' favourite metaphors and analogies. *The Cognitive Behaviour Therapist*. 2016, Т. 9. URL: [doi:10.1017/S1754470X16000210](https://doi.org/10.1017/S1754470X16000210).

12. Labov W., Fanshel D. Therapeutic Discourse. Psychotherapy as Conversation. Academic press, Inc., 1977, 389 p.
13. Leahy M. M. Therapy Talk: Analyzing Therapeutic Discourse. Language Speech and Hearing Services in Schools. 2004. T. 35. P. 70–81. DOI: 10.1044/0161-1461(2004/008).
14. Lieberman R., Dick G. L. Interdisciplinary healing power of words. *Journal of poetry therapy*. 2022. P. 1–17. URL: <https://doi.org/10.1080/08893675.2022.2089689>.
15. Srinatania D. та ін. Story telling as therapeutic intervention toward anxiety level: a literature review. *KnE life sciences*. 2021. P. 705–712. URL: <https://doi.org/10.18502/kl.v6i1.8745>.
16. Måseide P. H. The permanent context construction: A neglected dimension of therapeutic discourse. *Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*. 1987. T. 7, № 1. P. 67–87.
17. Mook B. Hermeneutic phenomenology and psychotherapy. *Cirp (Cercle interdisciplinaire de recherches phénoménologiques)*. 2010. T. 1. P. 209–222. URL: <http://www.cirp.uqam.ca/CIRP/19-Mook.pdf>.
18. Parker I. Deconstructing Therapeutic Discourse: identity and interiority. *Psicologia Política*. 2017. T. 17, № 40. P. 443–453.
19. Pernicano P. Using Therapy Stories and Metaphor in Child and Family Treatment. URL: <http://www.lianalowenstein.com/ArticleProfTherapyStories.pdf>
20. Priest, A., Hollins Martin, C.J., Charleson, S.B. Exploring clients' responses to changing pronoun use from second person (you) to first person (I) during therapy: a constructivist qualitative approach. *Counselling and Psychotherapy Research*. 2016. T. 16, № 3. P. 183–192. DOI:10.1002/capr.12065
21. Qiu H. & Tay D. A Mixed-Method Comparison of Therapist and Client Language across Four Therapeutic Approaches. *Journal of Constructivist Psychology*. 2022. P. 1–24. DOI: 10.1080/10720537.2021.2021570
22. Ryu J., Katz M., Mayberg H., McLaughlin C., Heisig S., Gu X. ANatural Language Processing Approach Reveals Interpretable Linguistic Features of Therapeutic Alliance in Psychotherapy. *SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=4276250> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4276250>.
23. Scheurer M. *Transferences: the aesthetics and poetics of the therapeutic relationship*. Bloomsbury Publishing Plc, 2019. 336 p.
24. Turturean M. The transformative power of therapeutic stories. The tactical applications of metaphor. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2660933
25. Weiste E., Peräkylä A. Therapeutic Discourse. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. 2015. P. 1–10. URL: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/41972f7f-9783-4fd6-9d87-3cc66e212418/content>

26. Wolfram W. Therapeutic Discourse / Therapeutischer Diskurs. *Sociolinguistics*. P. 2531–2536. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=LMZm0w0k1c4C&pg=PA2531&lpg=PA2531&dq=Therapeutic+Discourse/Therapeutischer+Diskurs.+Sociolinguistics&source>

Information about the authors:

Bahatska Olena Viktorivna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of English

Philology and Linguodidactics

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine

Dvorianova Alina Oleksandrivna,

Master degree Student at the Department of English

Philology and Linguodidactics

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine